

BR. 144

IZVEŠTAJ KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 10. SEPTEMBRA 1944. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O DEJSTVIMA NA PODRUČJU JUGOISTOKA¹

POVERLJIVO

**Dnevni izveštaj
K-ta Jugostoka**

**KTB
171/IX**

(K-da GrA »F«)

OKW/WFSt od 10. 9. 44.

I. DEJSTVA NEPRIJATELJA:

1.) Situacija na moru:

2.) Situacija u vazduhu:

Nalet oko 40 jurišnih aviona nad rejonom Sarajeva (nije primljen izveštaj o napadu).

13 engleskih aviona za snabdevanje bandi letelo je u Srbiji sa težištem nad Kruševcom.

3.) a) Rumunija:

b) Bugarska:

II. PODRUČJE K-TA JUGOISTOKA:

1.) GrA »E«:

Normalna aktivnost neprijatelja na moru i u vazduhu. U severnoj Grčkoj ne prestaju masovne sabotaze na komunikacijama.

Zaoštrena situacija u Makedoniji.

W. B. Makedonija (Komandno mesto — Skoplje).

Dok je akcija razoružanja bugarskih jedinica u rejonu Bitolja (8.000) sprovedena uz neznatan otpor², dotle su u rejonu

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 398—404.

² Do razoružanja jednog dela bugarske 5. armije (osim garnizona u iPrilapu) u Makedoniji, od strane malobrojnih jedinica generala Sojerlena, došlo je usled izdajničkog držanja i lojalnosti prema Nemoima

Prilepa u toku žestoke borbe.³

Istočno od Prilepa, Bugari i bande napali su jedan naš bataljon. Borbena grupa 11/22 (v.)⁴ biće privučena u rejon Bitolj — Prilep. U borbu je stupila i bugarska avijacija sa avionima tipa »Mustern«.

U cilju zatvaranja tesnaca kod Krive Palanke, krenula je iz Skoplja borbena grupa 11. vazd. polj. div. prema bugarskim motorizovanim snagama za koje je javljeno da nastupaju sa istoka.⁵

Delovi 11. vazd. polj. div., u noći 10/11. 9. smenili su poslednje delove 4. SS-pol. oki. gren. div., koji su bili angažovani na zaštiti železnice.

2.) 2. oki. armija:

U hrvatskim jedinicama i dalje traje dezertiranje.

U Albaniji su u porastu prepadi na drumove i uporišta.

Vreme: vedro.

Viša k-da C[rne] G[ore]:

Područje Sandžaka, koje ohezbeđujemo potčinjava se 10. 9. u 00.00 časova Vojnoup pravnom komandantu Jugoistoka.⁶ Ukida se Viša komanda C[rne] G[ore].

V SS-brd. AK:

7. SS-brd. divizija:

7. pt div.[izion] probio se s juga u Doboj⁷ gde je zarobljeno 26 nepr. vojnika i zaplenjeno 39 konja. Neprijatelj još drži visove s obe strane ovog mesta.

komandnog sastava 5. armije, na čelu sa generalom Kočom Stojanovom (tom VII, knj. 4, dok. br. 43; Grupa autora, *ORNJ*, str. 347—50; AVII, NAV-T-311, r. 191, s. 18; ratni dnevnik k-ta Jugoistoka za 28. avgust 1944).

³ U Prlipepu su se, od bugarskih jedinica, nalazili: jedan bataljon 45. pulka 15. divizije, dva artiljerijska davMona 15. ap i delovi 10. graničnog odseka. Taj garnizon je, posle dugih pregovora sa Stabom 41. NOU divizije, pristao na saradnju 8/9. septembra. Pošto su Nemci saznali za pregovore, oni su 9. septembra ujutro napali bugarsku kasarnu artiljerijskom vatrom. Tada su bugarske jedinice, u neredu i uz gubitke, napustile Prilep i posle konsolidacije, zajedno s jedinicama 41. NOU divizije, napale grad i do mraka ga zajednički oslobodile (vidi tom VII, knj. 4, dok. br. 41, 43 i 46; Grupa autora, *ORNJ*, str. 349).

⁴ Reč je o 2. bataljonu 22. puka 11. vazduhoplovne poljske divizije.
⁵ Bliže o tim borbama vidi AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 457—61 i 576—82; izveštaji k-ta Jugoistoka od 11. i 14. septembra 1944.

⁶ Vidi dok. br. 122.

⁷ Doboj su 8. septembra 1944. u 22 časa napale 14. srednjobosanska brigada Srednjobosanske NOU divizije (od decembra 1944. — 53. NOU divizija) i 21. slavonska NOU brigada (tada se nalazila privremeno pod komandom Srednjobosanske divizije). Tom prilikom, u bor-

118. lov. div.:

**Rezultat po završetku operacija »Bliher«⁸ i »Zeroze«⁹:
130 čamaca uništeno, 159 sklonjeno.**

XV brd. AK:

264. div.:

Napad jakih snaga bandi na Benkovac, koji su naše jedinice, posle žestoke borbe i podbačaja ustaša, privremeno napustile. Otpočeo je napad sa pristiglim pojačanjima radi ponovnog zauzimanja ovog mesta.¹⁰

Na Pašmanu nalazi se jaka banda, navodno 1.000 ljudi.

373. div.:

U rejonu Bihaća dezertiralo 15 legionara.

Da bi se učvrstila situacija u Bos. Novom, naredeno je da se srede jedinice 4. hrvatske lovačke brigade i upotrebe na odseku železnica severno od Bos. Novog.

Delovi 1/383. zauzeli su Rudice, koje su napustili domobrani.¹¹

LXIX AK z.b.V.:

Drum Zagreb — Tounj ponovo je osposobljen za saobraćaj, na nepr. strani dosad 38 poginulih i 34 ranjena.

Sve raspoložive snage biće upotrebijene s težištem na osiguranju glavne železničke pruge.

baima koje su vođene 8, 9. i 10. septembra, zauzet je veći deo grada, a jedinicama NOVJ predalo se oko 1100 domobrana. Međutim, 10. septembra, delu opkoljene posade u Doboju pritekli su u pomoć 7. SS-protivtankovski divizion 7. SS-divizije »Princ Bugen« i dve ustaško-domobranske bojne, pa su se 14. i 21. brigada povukle (vidi tom IV, knj. 29, dok. br. 181).

U isto vreme kada je napadnut Doboju, 18. brigada Srednjobosanske NOU divizije napala je Derventu i tom prilikom je zauzela (tom IV, knj. 29, dok. br. 50).

U borbama za Doboju i Derventu potpuno je razbijen 1. lovački zdruk, a veći deo njegovih (jedinica se predao jedinicama NOVJ, pa je taj zdruk, prema zapovesti Zapovjedništva 2. zbornog područja od 25. oktobra 1944, brisan iz oružanih snaga NDH (tom IV, knj. 29, dok. br. 181, obj. 27).

⁸ i ⁹ Obe ove operacije »Bliher« (»Blücher«) i »Zeroze« (»Seerose« — »Loikvanj«) izvele su jedinice 118. lovačke divizije. Cilj je bio da se zaplene čamaci i brodići kako ih ne bi koristili partizani u svojim akcijama. Tom prilikom je uništeno 130, a zaplenjeno 159 čamaca i brodića (vidi AVII, NAV-T-311, r. 191, s. 49 i 82: ratni dnevnik knta Jugoistoka za 3. i 10. septembar 1944).

¹⁰ Opširnije o borbama za Benkovac vidi tom V, knj. 33, dok. br. 128.

¹¹ Pripadali su 13. lovačkoj pukovnji 4. lovačkog zdruka. Bliže o tome vidi tom IV, knj. 29, dok. br. 182.

3.) *Srbija:*

a) *K-da Gr. »Šnekenburger«:*

»Donauelfe«: 1/92¹² u rejonu Gornea (16 km ji. od Moldava Nova) u borbenom dodiru sa rumunskim odredima,¹³ koji vrše izviđanje prema jugu. Prednji delovi su i dalje u Svinici. Privučena su 3 oklopna izviđačka automobila.

Potčinjena Brd. lov. četa odbila je s.[everno] od Moldava Nova nekoliko napada, koje su vršila 2 rum. bat., potpomognuta artiljerijom i minobacačima. Izbr[o]jano je 35 neprijateljskih [vojnika] poginulih, ceni se da je ranjeno 200, a 25 je zarobljeno.

Izviđanjem iz vazduha utvrđen je pridolazak neprijateljskih pojačanja u Turn Severin.

Vazd. polj. alarmna jedinica, koja je dejstvovala i. od Bele Crkve, uspostavila je borbeni dodir sa neprijateljem (Rumunima) kod Naidasa (14 km iji. od Bele Crkve).

11/92, sa 1 btr. i inž. četom, stigao u Belu Crkvu.

»Vasernikse«: na desnoj obali Dunava vlada mir. Borbena grupa »Re« (3 alarm, bataljona, delovi 214. inž. des. bat., 1 mot. btr. Škole za borbenu obuku iz Niša, 1 mot. jur[išni] inž. vod, 9 oki. izviđačkih automobila) i dalje je u rejonu Kladovo — Kostol. U napadu na Kladovo, Rusi su imali 10 poginulih (izbrojano) a, prema izjavama meštana, imali su još 80. Naši gubici: 11 poginulih, 35 ranjenih i 6 nestalih.

Prilikom iskrcavanja Inž. des[antnog] bat. u Milutinovcu, usled dejstva neprijatelja sa rumunske obale Dunava (pun pogodak na 2 skele), poginulo je 107, ranjeno 38 a nestalo 60. Jačina uporišta (otporne tačke) u Prahovu: 1418 oficira, podoficira i vojnika a, pored ovih, još 192, kao posada na brodovima.

b.) *1. brd. div.:*

Crvene bande drže Rgotinu (10 km s. od Zaječara), sa glavnim snagama otišle su iz Bora.

Namera: nastavljanje napada prema severu sa 1/98. i delovima 54. izv. bataljona.

Bor. gr. »Malter«¹⁴, ojačana IH/79, brd. ap i 1 btr. 191. brig, jur. topova, na liniji k. 1482 — 1295 — Klenje — Babin Kao

¹² To jest: 1. bataljon 92. mo'tarizovanog grenadirskog piuka. Bliže o operaciji »Donauelfe« vidi dok. br. 119.

¹³ Detaljnije o 'borbama između Nemaca d rumunske 4. armije kod Maldave Nove (tada je počela rumunskwsovjetska ofanzirva u Transilvaniji) vidi Colonel V. Anesku i dr., n. d., str. 210—19.

¹⁴ To je 99. brdski lovački puk. Nazvana je po imenu njenog komandanta potpukovnika Maltera (vidi Hubert Lane, n. d., str. 311).

— k. 1220 (9 km jz., 7 km ji., 3 km i., 11 km ji., 16 km si. od Bele Palanke).

Borb. gr. »Ajzl« [»Eisl«] sa 11/98. kod raskrsnice puteva u Kalni (22 km ji. od Knjaževca), sa 11/98. u Knjaževcu.

54. brd. lov. bat. na maršu u Borindolu (26 km i. od Leskovca). Mere zaprečavanja: veliki železnički most, 10 km i. od Bele Palanke, posle savlađivanja nepr. otpora, potpuno je porušen.

Pruga Bela Palanka — Niš pripremljena je za rušenje.

Situacija u Leskovcu i dalje je zaoštrena.

U noći 8/9. 9. odbijen je napad bandi.

Pešadijskim oruđima oboren je 1 bugarski avion tipa Me-109.

c) *Zapadna Srbija:*

U rejonu Užica uglavnom nema neprijatelja.

Kod Kosjerića (20 km s. od Užica) jake crvene snage vode borbe sa četnicima.¹⁵ Gubici na strani četnika: 66 poginulih i 350 ranjenih.

4.) *K-tu Jugoistoka neposredno potčinjeni:*

4. SS-pol. oki. gren. div.: marševska i transportna kretanja vide se iz izveštaja o kretanju.

III. VAZDUHOPLOVSTVO:

Patroliranjem »Mustanga« oborena su 2 naša aviona He ill jugoistočno od Beograda.

K-t Jugoistoka (K-da GrA »F«)
Ia, pov. br. 4567/44 od 10. 9. 44
Načelnik štaba
potp. Vinter

Za tačnost

...¹⁶

kapetan.

¹⁵ Borbe su vođene s četnicima 4. jurišnog korpusa. Kosjerić je oslobođen 11. septembra 1944. od strane delova I. proleterskog korpusa (vidi Grupa autora, *ORNJ*, str. 280—1; Petar Višnjić, *Operacije za oslobođenje Srbije 1944*, str. 139—41; AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 457—61: izveštaj k'ta Jugoistoka od 11. septembra 1944).

¹⁶ i ¹⁷ Nečitki potpisi istog lica.

POVERLJIVO!

KR

Telegram

- 1.) OKW /WFSt./ Op. (H) Jugoistok
- 2.) OKH /Gen. st. d. H./ Op. Abt.

Dostavljeno:

- 1.) Ia (FS)
- 2.) Ia/F
- 3.) Id
- 4.) KTB
- 5.) Ic
- 6.) Stoart/Stoflak
- 7.) K-t Frontlajtštele
- 8.) Frontlajtštele Beograd
- 9.) Gen. d. Pi

171/IX

Izveštaj o kretanju 10. 9. 1944.

I. GrA »E«:

LXXXXI AK z.b.V.-

11. vazd. polj. divizija: od 16 vozova koji su krenuli iz Atine, dosad je stiglo u Đevdelliju 5 vozova.

II. 2. oki. armija:

373. div.:

1/383. iz rudnika Ljubije u Bos. Novi.

Štab 373. pionirskog bataljona iz Skozaja (?) u Knin.

392. div.:

392. izv. bat. u Vrhovinama. II/846 u Babinom Potoku.

111/847 iz Žute Lokve u Kamenicu.

II/1. p. »Brandenburg« na maršu ka Zrmanja Vrelu.

III. Vojnopr. k-t Jugoistoka:

1 voz sa ostatkom 202. tenk. bat. stigao u Beograd.

IV. K-t Jugoistoka:

4. SS-pol. okl. gren. div.:

dosad u Beograd stiglo ukupno 4 voza.

Novodošli:

štab puka i pukovske jedinice
8. SS-puka.

delovi operat. odeljenja,
1/8 (bez 1 čete).

Delom železnicom, delom peške, krenuli su iz Skoplja 8. 9. uveče:

11/7, II/4. art. puka, 4. tenk.

bataljon;

9. 9. uveče:

III/4. art. puka,

Div. štabna četa,

4. SS-inž. bat.

Div. prat. četa,

Ostatak Operativnog odeljenja,

4. četa za vezu.

K-t Jugoistoka (K-da GrA »F«)
Ia, pov. br. 4567 od 10. 9. 44.

Za tačnost:

kapetan

BR. 130

MESECNI IZVEŠTAJ KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 13. SEPTEMBRA 1944. VRHOVNOJ KOMANDI KOPNE NE VOJSKE O SITUACIJI U POZADINI U POGLEDU SNABDEVANJA NA DAN 1. 9. 1944. I PREGLED STANJA REZERVNI NA PODRUČJU GRUPE ARMIJA »F« NA DAN 24. AVGUSTA 1944. GODINE¹

STROGO POVERLJIVO

K. T. B.

58

Komandant Jugoistoka

(K-da GrA »F«)

O. U., 13. 9. 1944.

O. Qu/Qu 1 str. pov. br. 2170/44.

Veza: OKH/GenStdH/²GenQu/ Načelnik grupe, pov. br. 1/1700/44 od 21. 7. 44.³

¹ Snimak originala (pisanog na mašini), u AVII, NAV-T-311, r. 190, s. 444 i 461.

Redakcija objavljuje samo prilog br. 11/B iz ovoga izveštaja. Prilog je² na sn. br. 461.

² Generalštab des Heeres (Generalštab des Heres — Generalštab kopnene vojske).

³ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom. Verovatno je to naređenje kojim se reguliše način dostavljanja izveštaja.